

*Małgorzata Przybysz-Zaremba
Ewelina Smogorzewska*

Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie
Wydział Nauk Humanistyczno-Społecznych w Olsztynie

DZIECI NIEAKCEPTOWANE W KLASIE SZKOLNEJ
– ANALIZA BADAŃ PRZEPROWADZONYCH
WŚRÓD UCZNIÓW KLAS GIMNAZJALNYCH

WSTĘP

Problematyka trudności dzieci w kontaktach z rówieśnikami jest dość rzadko podejmowana w pracach z zakresu pedagogiki i psychologii wychowawczej. Zauważa się, iż znacznie więcej uwagi poświęca się problemom niedostosowania społecznego, którego przejawem bywają zaburzenia w kontaktach interpersonalnych. Natomiast prawie wcale nie zwraca się uwagi na problem braku akceptacji dzieci w klasie szkolnej. A przecież klasa szkolna jest jedną z ważniejszych grup społecznych, w której dokonuje się proces socjalizacji dziecka, uczenie nawiązywania kontaktów z innymi ludźmi oraz zaspokajania potrzeb emocjonalnych¹. W niej także każdy uczeń zajmuje określoną pozycję².

Z punktu widzenia oceny wzajemnej, można mówić o uczniach pozytywnie ocenianych, darzonych szacunkiem i uczniach lekceważonych. Uwzględniając

---

¹ E. Bielecka, *Dziecko w grupie rówieśniczej – interakcje między ludźmi. Klasa szkolna jako grupa społeczna*, [w:] *Dziecko w rodzinie i w środowisku rówieśniczym*, red. J. Izdebska, Białystok 2003, s. 277–280.

² Pozycja społeczna ucznia, to całokształt stosunków łączących go z kolegami w klasie.

element uczuciowy można wyróżnić uczniów lubianych, cieszących się popularnością, uczniów obojętnych i uczniów nielubianych³.

Obserwując dzieci w poszczególnych klasach można wyróżnić jednostki znajdujące się na skrajnych pozycjach pod względem sympatii i antypatii, jakie żywią wobec nich koledzy⁴ – reakcje wobec innych są życzliwe, gwarantujące dalszą stabilizację emocjonalną, bądź wrogie, powodujące dalsze zachwianie równowagi emocjonalnej⁵. Dzieci dbające o korzystną atmosferę w klasie (uczniowie powiązani wzajemnymi więzami koleżeńskimi, darzeni sympatią ze strony kolegów) wykazują duży stopień przystosowania społecznego, są życzliwi wobec innych ludzi. Natomiast uczniowie zaliczani do grupy o wzajemnych negatywnych stosunkach uczuciowych oraz negatywnie oceniani przez kolegów, wykazują wadliwe postawy wobec innych osób, a w konsekwencji proces ten pogłębia się⁶.

Dziecko cieszące się popularnością czuje się bezpieczne, uczy się obcowania z innymi, kształci uznane społecznie formy zachowania. Usiłując wejść do grupy, która je odrzuciła, rozwija szereg nieprzyjętych form zachowania, które w połączeniu z jego „niepopularnością”, tym bardziej usuwa je poza grupę. Sytuacja ta może wpłynąć na niechętny stosunek ucznia nieakceptowanego do szkoły i nauki. Wycofanie się dziecka podyktowane jest przeważnie obawą przed życiem zbiorowym, lękiem przed ośmieszeniem się w grupie kolegów i niewywiązywaniem się z zadań i obowiązków. Luźne i nietrwałe relacje z rówieśnikami hamują rozwój uczuć społecznych, utrudniają formowanie postaw sprzyjających zgodnej współpracy. W tych warunkach może ukształtować się egocentryzm ucznia, unikanie kontaktów społecznych, nieufność do ludzi i postawa aspołeczna⁷.

Jak widać, brak akceptacji dzieci w klasie szkolnej może powodować bardzo poważne skutki i być poważnym zagrożeniem dla zdrowia psychicznego. Z tych też względów autorki podjęły się próby zbadania, z jakim nasileniem występuje zjawisko nieakceptacji dzieci w zespołach klasowych szkół gimnazjalnych, jakie są tego przyczyny oraz skutki.

³ M. Przybysz-Zaremba, E. Smogorzewska, *Problem braku akceptacji dzieci w klasie szkolnej*, „Szkice Humanistyczne” – złożono do druku.

⁴ *Wpływ stosunków koleżeńskich w klasie na rozwój osobowości dziecka*, <http://www.profesor.pl> (14. 12. 2006).

⁵ Tamże.

⁶ Tamże.

⁷ M. Supińska, *Dzieci izolowane i odrzucane*, „Życie Szkoły” 2003, nr 2, s. 88.

ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNO-BADAWCZE

Celem badań było poznanie pozycji dziecka nieakceptowanego w klasie szkolnej, jak wobec niego zachowują się dzieci w klasie oraz w jaki sposób można mu pomóc.

Badania zostały przeprowadzone w kwietniu 2008 roku, wśród 72 uczniów klas gimnazjalnych. Byli to uczniowie trzech klas. Klasa I liczyła 24 uczniów (w tym 11 dziewcząt i 13 chłopców), klasa II 27 uczniów (w tym 13 dziewcząt i 14 chłopców) i klasa III 21 uczniów (w tym 11 dziewcząt i 10 chłopców). Dodatkowo badaniem zostali objęci wychowawcy tych klas.

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego oraz metodę socjometryczną. Zgodnie z obranymi metodami zastosowano takie techniki badawcze jak: ankieta, wywiad oraz plebiscyt życzliwości i niechęci.

Przeprowadzone badania przebiegały w trzech etapach.

Etap pierwszy polegał na spotkaniu się z uczniami klas gimnazjalnych. Przed przystąpieniem do badań, uczniowie zostali poinformowani o celowości prowadzenia badań oraz zapewnieni o całkowitej dyskrecji. Została im również udzielona instrukcja na temat dokonywania odpowiedzi. Następnie każda osoba badana otrzymała kwestionariusz ankiety i przystępowała do jego wypełnienia. Wszystkie pojawiające się wątpliwości były dokładnie wyjaśniane.

Drugim etapem badań było przystąpienie do badania techniką „plebiscytu życzliwości i niechęci”. Każdy z uczniów otrzymał wizytówkę z numerem, który go identyfikował oraz listę z numerami od 1 do 30. Następnie poinformowano badanych o sposobie wyrażenia swojego stosunku do kolegów i koleżanek. Badania zostały przeprowadzone w ten sposób, gdyż dyrekcja placówki nie wyraziła zgody na używanie imion badanych.

Trzecim etapem badań był wywiad z wychowawcami klas, w których uczyli się badani uczniowie, przeprowadzony na podstawie wcześniej przygotowanych dyspozycji. Celem tej rozmowy było zebranie informacji na temat skali występowania zjawiska nieakceptacji wśród uczniów.

ANALIZA BADAŃ

ZJAWISKO NIEAKCEPTACJI W KLASIE SZKOLNEJ

W celu zbadania, z jakim nasileniem występuje zjawisko nieakceptacji w klasie szkolnej, posłużono się „plebiscytem życzliwości i niechęci”. Na podstawie uzyskanych wyników opracowano poniższe tabele, które zawierają informacje

o występowaniu problemu braku akceptacji uczniów w klasach gimnazjalnych. Dane z tabeli 1, 3 i 5 obrazuje stosunek danej klasy do jednostki. Natomiast dane z tabeli 2, 4 i 6 określają stosunek jednostki do koleżanek i kolegów w klasie.

Tabela 1. Stosunek uczniów do danej jednostki w klasie I

Nr	++	+	0	0-	--	Wskaźnik sympatii	Skala sympatii	Wskaźnik antypatii	Skala antypatii	Stosunek grupy do jednostki
1	9	11	1	1	1	63,1	W	6,5	N	Silna sympatia
2	3	14	4	2	0	43,5	+x	4,4	N	Silna sympatia
3	7	10	5	1	0	52,2	W	2,2	N	Silna sympatia
4	7	13	2	1	0	58,7	W	2,2	N	Silna sympatia
5	7	9	6	1	0	50	W	2,2	N	Silna sympatia
6	7	12	4	0	0	56,6	W	0	N	Silna sympatia
7	3	7	12	1	0	28,3	-x	2,2	N	Obojętność
8	9	8	4	1	1	56,6	W	6,5	N	Silna sympatia
9	10	9	1	2	1	63,1	W	8,7	N	Silna sympatia
10	7	6	8	1	1	43,5	+x	6,5	N	Silna sympatia
11	11	8	2	0	2	65,3	W	8,7	N	Silna sympatia
12	8	7	3	0	5	50	W	21,8	+x	Polaryzacja sympatii
13	1	12	7	1	2	30,5	x	10,9	-x	Przeciętna sympatia
14	2	6	12	3	0	21,8	-x	6,5	N	Obojętność
15	6	12	4	0	1	52,2	W	4,4	N	Silna sympatia
16	6	13	2	1	1	54,4	W	6,5	N	Silna sympatia
17	2	4	10	6	1	17,4	N	17,4	x	Obojętność
18	5	9	8	1	0	41,3	+x	2,2	N	Silna sympatia
19	9	6	7	0	1	52,2	W	4,4	N	Silna sympatia
20	3	5	13	1	1	23,9	-x	6,5	N	Obojętność
21	6	7	8	1	1	41,3	+x	6,5	N	Silna sympatia
22	12	8	3	0	0	69,6	W	0	N	Silna sympatia
23	11	11	1	0	0	71,8	W	0	N	Silna sympatia
24	7	9	7	0	0	50	W	0	N	Silna sympatia

Źródło: Badania własne.

Z analizy zawartej w tabeli 1 wynika, że 18 badanych stanowią uczniowie, których pozycja w klasie jest bardzo wysoka. Jeden uczeń cieszy się przeciętną sympatią, a jeden uczeń uzyskał pozycję określaną mianem „polaryzacja sympatii”. Wobec 4 dzieci, klasa wyraziła stosunek obojętny. Dodać należy, iż nie pojawiło się zjawisko braku akceptacji uczniów w tej klasie. Natomiast zaskakujący wydawać się może fakt, że analizując stosunek badanych jednostek do grupy, jeden uczeń odniósł się do grupy klasowej z antypatią, co pozwoliło stwierdzić, że jest on dzieckiem izolowanym. Dane dotyczące tej kwestii ilustruje tabela 2.

Tabela 2. Stosunek jednostki do kolegów i koleżanek w klasie I

Nr	++	+	0	0-	--	Wskaźnik ekspansji pozytywnej	Skala sympatii	Wskaźnik ekspansji negatywnej	Skala antypatii	Stosunek jednostki do grupy
1	6	7	8	1	1	41,3	+x	6,5	N	Silna sympatia
2	12	7	4	0	0	67,4	W	0	N	Silna sympatia
3	3	8	11	1	0	30,5	x	2,2	N	Obojętność
4	4	8	8	2	1	34,8	x	8,7	N	Obojętność
5	1	7	14	1	0	19,6	N	2,2	N	Obojętność
6	9	5	8	1	0	50	W	2,2	N	Silna sympatia
7	9	10	4	0	0	60,9	W	0	N	Silna sympatia
8	6	14	3	0	0	56,6	W	0	N	Silna sympatia
9	5	9	8	1	0	41,3	+x	2,2	N	Silna sympatia
10	7	8	5	0	3	47,9	+x	13,1	-x	Przeciętna sympatia
11	10	7	5	1	0	58,7	W	2,2	N	Silna sympatia
12	7	9	3	3	1	50	W	10,9	-x	Silna sympatia
13	5	12	5	0	1	47,9	+x	4,4	N	Silna sympatia
14	23	0	0	0	0	100,1	W	0	N	Silna sympatia
15	5	15	3	0	0	54,4	W	0	N	Silna sympatia
16	5	14	4	0	0	52,2	W	0	N	Silna sympatia
17	9	11	2	0	1	63,1	W	4,4	N	Silna sympatia
18	2	9	6	4	2	28,3	-x	17,4	x	Przeciętna sympatia
19	2	9	6	4	2	28,3	-x	17,4	x	Przeciętna sympatia
20	2	8	5	1	7	26,1	-x	32,6	W	Antypatia

Nr	++	+	0	0-	--	Wskaźnik ekspansji pozytywnej	Skala sympatii	Wskaźnik ekspansji negatywnej	Skala antypatii	Stosunek jednostki do grupy
21	2	8	7	3	3	26,1	-x	19,6	x	Przeciętna sympatia
22	4	13	4	2	0	45,7	+x	4,4	N	Silna sympatia
23	6	8	8	1	0	43,5	+x	2,2	N	Silna sympatia
24	12	6	5	0	0	65,3	W	0	N	Silna sympatia

Źródło: Badania własne.

Analiza danych zawartych w tabeli 2 wskazała również, że 16 dzieci wykazało w odniesieniu do klasy silną sympatię, a 4 uczniów przejawiało przeciętną sympatię. Obojętność w stosunku do kolegów wyraziło 3 badanych. Nie wystąpiła natomiast „polaryzacja sympatii”. Brak jej zanotowano również wśród uczniów klas II. Dane obrazuje tabela 3.

Tabela 3. Stosunek uczniów do danej jednostki w klasie II

Nr	++	+	0	0-	--	Wskaźnik sympatii	Skala sympatii	Wskaźnik antypatii	Skala antypatii	Stosunek grupy do jednostki
1	1	10	11	2	2	23,1	-x	11,6	-x	Przeciętna sympatia
2	7	13	5	1	0	52	W	1,9	N	Silna sympatia
3	5	17	4	0	0	52	W	0	N	Silna sympatia
4	16	9	0	1	0	78,9	W	1,9	N	Silna sympatia
5	13	11	1	0	1	71,2	W	3,9	N	Silna sympatia
6	6	14	5	0	1	50,1	W	3,9	N	Silna sympatia
7	11	12	3	0	0	65,5	W	0	N	Silna sympatia
8	5	5	8	5	3	28,9	-x	21,2	+x	Przeciętna sympatia
9	6	12	5	3	0	46,2	+x	5,8	N	Silna sympatia
10	6	4	7	5	4	30,8	x	25	W	Antypatia
11	10	10	5	0	1	57,8	W	3,9	N	Silna sympatia
12	13	7	5	0	1	63,5	W	3,9	N	Silna sympatia
13	9	13	2	1	1	59,7	W	5,8	N	Silna sympatia
14	14	9	2	0	1	71,2	W	3,9	N	Silna sympatia

Nr	++	+	0	0-	--	Wskaźnik sympatii	Skala sympatii	Wskaźnik antypatii	Skala antypatii	Stosunek grupy do jednostki
15	3	15	6	1	1	40,4	+x	5,8	N	Silna sympatia
16	1	5	10	5	5	13,5	N	28,9	W	Antypatia
17	0	8	13	2	3	15,4	N	15,4	x	Obojętność
18	5	9	11	0	1	36,6	x	3,9	N	Obojętność
19	6	8	11	0	1	38,5	x	3,9	N	Obojętność
20	12	9	5	0	0	63,5	W	0	N	Silna sympatia
21	7	13	5	1	0	52	W	1,9	N	Silna sympatia
22	10	13	2	0	1	63,5	W	3,9	N	Silna sympatia
23	9	7	5	2	3	48,1	+x	15,4	x	Przeciętna sympatia
24	9	4	9	3	1	42,4	+x	9,6	N	Silna sympatia
25	10	6	7	2	1	50,1	W	7,7	N	Silna sympatia
26	12	8	4	0	2	61,6	W	7,7	N	Silna sympatia
27	5	11	8	0	2	40,4	+x	7,7	N	Silna sympatia

Źródło: Badania własne.

Na podstawie danych zawartych w tabeli 3 można jednak łatwo zauważyć, że w stosunku do 19 osób klasa przejawiała silną sympatię, a do 3 osób sympatię przeciętną. Względem 3 uczniów grupa klasowa odniosła się z obojętnością, natomiast wobec 2 badanych z antypatią. Dzieci obdarzone antypatią można zatem uznać za dzieci nieakceptowane. Zdumiewające jest to, iż tylko 1 osoba przejawiała w stosunku do swojej klasy antypatię. Oznacza to, iż 1 dziecko lubi zespół klasowy, do którego należy mimo tego, że jest w nim nieakceptowane. Zależność tę ilustruje zestawienie danych zawartych w tabelach 3 i 4.

Analizując dane zawarte w tabeli 4 można zauważyć, że 16 respondentów okazało w stosunku do swojej klasy silną sympatię, 2 dzieci przeciętną sympatię, 1 uczeń „polaryzację sympatii”, a aż 6 badanych wyraziło obojętność.

Tabela 4. Stosunek jednostki do kolegów i koleżanek w klasie II

Nr	++	+	0	0-	--	Wskaźnik ekspansji pozytywnej	Skala sympatii	Wskaźnik Ekspansji negatywnej	Skala antypatii	Stosunek jednostki do grupy
1	19	4	3	0	0	80,9	W	0	N	Silna sympatia
2	5	2	17	1	1	23,1	-x	5,8	N	Obojętność
3	4	11	11	0	0	36,6	x	0	N	Obojętność
4	7	13	5	0	1	52	W	3,9	N	Silna sympatia
5	5	16	3	2	0	50,1	W	3,9	N	Silna sympatia
6	15	8	2	1	0	73,2	W	1,9	N	Silna sympatia
7	4	10	9	2	1	34,7	x	7,7	N	Obojętność
8	12	5	8	1	0	55,8	W	1,9	N	Silna sympatia
9	16	6	2	0	2	73,2	W	7,7	N	Silna sympatia
10	14	5	6	1	0	63,5	W	1,9	N	Silna sympatia
11	8	10	5	0	3	50,1	W	11,6	-x	Silna sympatia
12	8	10	7	0	1	50,1	W	3,9	N	Silna sympatia
13	8	9	7	2	0	48,1	+x	3,9	N	Silna sympatia
14	4	11	10	0	1	36,6	x	3,9	N	Obojętność
15	8	6	4	1	7	42,4	+x	28,9	W	Polaryzacja sympatii
16	2	12	1	3	8	30,8	x	36,6	W	Antypatia
17	3	12	4	4	3	34,7	x	19,3	x	Przeciętna sympatia
18	2	12	9	3	0	30,8	x	5,8	N	Obojętność
19	2	16	8	0	0	38,5	x	0	N	Obojętność
20	9	3	5	6	3	40,4	+x	23,1	+x	Przeciętna sympatia
21	3	17	6	0	0	44,3	+x	0	N	Silna sympatia
22	10	6	6	4	0	50,1	W	7,7	N	Silna sympatia
23	16	4	2	3	1	69,3	W	9,6	N	Silna sympatia
24	5	11	5	1	4	40,4	+x	17,3	x	Przeciętna sympatia
25	10	10	6	0	0	57,8	W	0	N	Silna sympatia
26	11	10	5	0	0	61,6	W	0	N	Silna sympatia
27	7	16	3	0	0	57,8	W	0	N	Silna sympatia

Źródło: Badania własne.

Poziom braku akceptacji wśród uczniów klasy III przedstawiają dane zawarte w tabeli 5 i 6.

Tabela 5. Stosunek uczniów do danej jednostki w klasie III

Nr	++	+	0	0-	--	Wskaźnik sympatii	Skala sympatii	Wskaźnik antypatii	Skala antypatii	Stosunek grupy do jednostki
1	5	10	5	0	0	50	W	0	N	Silna sympatia
2	12	5	2	1	0	72,5	W	2,5	N	Silna sympatia
3	6	14	0	0	0	65	W	0	N	Silna sympatia
4	12	8	0	0	0	80	W	0	N	Silna sympatia
5	11	7	2	0	0	72,5	W	0	N	Silna sympatia
6	9	9	2	0	0	67,5	W	0	N	Silna sympatia
7	9	8	3	0	0	65	W	0	N	Silna sympatia
8	6	11	3	0	0	57,5	W	0	N	Silna sympatia
9	9	8	2	0	1	65	W	5	N	Silna sympatia
10	4	5	10	1	0	32,5	x	2,5	N	Obojętność
11	6	8	6	0	0	50	W	0	N	Silna sympatia
12	5	11	4	0	0	52,5	W	0	N	Silna sympatia
13	2	3	8	4	3	17,5	N	25	W	Antypatia
14	5	11	4	0	0	52,5	W	0	N	Silna sympatia
15	6	7	5	2	0	47,5	+x	5	N	Silna sympatia
16	11	4	5	0	0	65	W	0	N	Silna sympatia
17	4	12	3	1	0	50	W	2,5	N	Silna sympatia
18	8	7	2	3	0	57,5	W	7,5	N	Silna sympatia
19	4	8	5	3	0	40	+x	7,5	N	Silna sympatia
20	4	8	7	1	0	40	+x	2,5	N	Silna sympatia
21	11	5	4	0	0	67,5	W	0	N	Silna sympatia

Źródło: Badania własne.

Dane przedstawione w tabeli 5 wskazały jaskrawo, że aż 19 spośród 21 dzieci uzyskało pozycję wysoką, zaś tylko 2 osoby uzyskały pozycję niską, z czego jedną z nich można uznać za jednostkę nieakceptowaną w klasie. Z kolei wy-

niki badań zawarte w tabeli 6 wskazały, że 14 osób przejawiało wobec kolegów i koleżanek w klasie silną sympatię, 2 badanych ujawniło przeciętną sympatię, natomiast 5 uczniów wyjawiało obojętność.

Tabela 6. Stosunek jednostki do kolegów i koleżanek w klasie III

Nr	++	+	0	0-	--	Wskaźnik ekspansji pozytywnej	Skala sympatii	Wskaźnik ekspansji negatywnej	Skala antysympatii	Stosunek jednostki do grupy
1	2	17	0	0	1	52,5	W	5	N	Silna sympatia
2	6	10	3	1	0	55	W	2,5	N	Silna sympatia
3	7	5	6	2	0	47,5	+x	5	N	Silna sympatia
4	6	8	5	1	0	50	W	2,5	N	Silna sympatia
5	8	7	5	0	0	57,5	W	0	N	Silna sympatia
6	8	7	5	0	0	57,5	W	0	N	Silna sympatia
7	1	10	6	2	1	30	x	10	-x	Przeciętna sympatia
8	0	13	7	0	0	32,5	x	0	N	Obojętność
9	3	16	0	0	1	55	W	5	N	Silna sympatia
10	1	19	0	0	0	52,5	W	0	N	Silna sympatia
11	0	12	7	1	0	30	x	2,5	N	Obojętność
12	3	9	8	0	0	37,5	x	0	N	Obojętność
13	1	12	3	3	1	35	x	12,5	-x	Przeciętna sympatia
14	0	15	5	0	0	37,5	x	0	N	Silna sympatia
15	6	11	2	1	0	57,5	W	2,5	N	Silna sympatia
16	15	5	0	0	0	87,5	W	0	N	Silna sympatia
17	1	6	10	3	0	20	-x	7,5	N	Obojętność
18	20	0	0	0	0	100	W	0	N	Silna sympatia
19	19	0	0	1	0	95	W	2,5	N	Silna sympatia
20	20	0	0	0	0	100	W	0	N	Silna sympatia
21	4	5	10	1	0	32,5	x	2,5	N	Obojętność

Źródło: Badania własne.

Z danych, jakie uzyskano z wywiadów przeprowadzonych wśród wychowawców klas wynika, że dzieci nieakceptowanych w badanych klasach jest jednak znacznie więcej, bowiem w dniu, w którym przeprowadzane były badania, nie było 100% frekwencji uczniów. W grupie nieobecnych uczniów pojawiły się, zdaniem nauczycieli, dzieci nieakceptowane.

POZYCJA I ODCZUCIA DZIECKA NIEAKCEPTOWANEGO W KLASIE SZKOLNEJ

Popularność dziecka w klasie szkolnej uwarunkowana jest wieloma czynnikami. Jednym z nich jest stosunek do kolegów, koleżeństwo. Pozycja, jaką zajmuje dziecko w klasie, decyduje o stopniu uczestnictwa w życiu klasy oraz o poczuciu więzi emocjonalnej z rówieśnikami.

Przeprowadzone badania wykazały, że stosunek badanych do kolegów i koleżanek z klasy był różny. W klasie I swoich kolegów i koleżanek lubi 95,8% respondentów, w klasie II – 85,7%, a w klasie III – 87%. Natomiast wśród uczniów klasy I swoich kolegów i koleżanek nie lubi tylko 1 badany, z klasy II – 4 dzieci, z kolei z klasy III – 3 uczniów. Zestawienie tych danych zawiera tabela 7.

Tabela 7. Stosunek badanych do kolegów i koleżanek z klasy

Kategorie odpowiedzi	Klasa I		Klasa II		Klasa III	
	N	%	N	%	N	%
Lubię ich	23	95,8	24	85,7	20	87,0
Nie lubię ich	1	4,2	4	14,3	3	13,0
Razem	24	100,0	28	100,0	23	100,0

Za N przyjęto w klasie I – 24, w klasie II – 28, a w klasie III – 23, ponieważ niektórzy respondenci udzielili błędnych odpowiedzi.

Źródło: Badania własne.

Badając opinię uczniów w zakresie sympatii i antypatii stwierdzić można, że w klasie I pozytywnie wypowiedziało się 100% respondentów, co oznacza, że żadna osoba nie udzieliła odpowiedzi negatywnej. Natomiast w klasie II, za stwierdzeniem pozytywnym opowiedziało się 88,8% badanych, zaś za negatywnym 3 badanych. Z kolei w klasie III – 19 uczniów wybrało odpowiedź „tak”, zaś 2 nie wskazało żadnej z podanych odpowiedzi.

W procesie rozwoju jednostki klasa, w której znajduje się dziecko, odgrywa istotną rolę. Przyczynia się do zaspokajania takich potrzeb psychicznych dziecka jak: potrzeba uznania, dodatniej samooceny i identyfikacji z grupą. Sprzyja również formowaniu u jej członków wartościowych cech osobowości. Dzięki

atmosferze, jaka panuje w danej klasie, dziecko odkrywa nowe wartości, poznaje, że dobrem jest nie tylko to, co służy zaspokojeniu potrzeb, lecz również to, co jest bodźcem do harmonijnej działalności. Analiza przeprowadzonych badań wykazała, że w klasie I 16 uczniów (88,9%) czuje się w klasie docenianymi, a 2 (11,1%) czują się niedoceniani. W klasie II większość badanych – 22 (81,5%) uważa się za docenianych, z kolei 5 osób (18,5%) tego nie odczuwa. Wśród uczniów klasy III dość znacznej części respondentów, bo 8 osobom (40%) wydaje się, że nie są doceniani, a jedynie 12 ankietowanych (60%) czuje się docenianymi.

Dzieciom nieakceptowanym z całą pewnością towarzyszy uczucie osamotnienia, co powoduje, że czują się one źle, są niepotrzebne oraz smutne. Badania wykazały, że w klasie I nie czuje się samotnie w szkole 16 uczniów (66,7%), a 8 ankietowanych (33,3%) – czasami czuje się samotnie. Wśród uczniów klasy II, będąc w szkole samotności nie odczuwa 20 z nich (74,1%), 6 (22,2%) badanych czasami czuje się samotnie, a 1 dziecko często odczuwa samotność. Natomiast w klasie III, 1 z respondentów zaznaczył, że często czuje się samotnie, 9 (42,9%) wskazało, że czasami czują się samotnie, a 11 (52,4%) nie skarży się na to uczucie wcale.

Badając stopień odrzucenia uczniów przez kolegów i koleżanki z klasy, okazało się, iż problem ten dotyczy dość znacznej części respondentów. W klasie I aż 7 (29,2%) uczniów wskazało, że było odrzucanych przez kolegów z klasy. W klasie II było to 6 uczniów (22,2%) i tyle samo w klasie III – 6 uczniów (28,6%).

Pytając ankietowanych, jak według nich czuje się osoba nie lubiana w klasie, odpowiedzi ankietowanych były jednoznaczne. Uczniowie pisali, że taka osoba czuje się „źle”, „beznadziejnie”, „pewnie jest zła sama na siebie”, „samotnie”, „odrzucona”, „niezbyt komfortowo”, „niedoceniana”, „smutna”, „wyznana”, „opuszczona”, „niechciana”, „jest jej przykro”. Wśród odpowiedzi na to pytanie uczniowie wskazywali również, że taka osoba „nie ma z kim porozmawiać”, „jest nieszczęśliwa”, „płacze po kątach”, „jest źle traktowana”, „czuje się, że ludzie się z nią nie liczą”, „robi wszystko by ją zauważono”, „niechętnie chodzi do szkoły”, „strasznie nienawidzi osób z klasy, nie chce ich znać”, jest „tak jakby na drugim planie, a może nawet poza nim”. Szokująca okazała się wypowiedź 2 respondentów. Pierwsza z tych osób napisała następująco: „byłam sama taką osobą, wiem dobrze, że to straszne uczucie. Człowiek stara się opuszczać lekcje, izolować się od innych ludzi, jest mu przykro”. Druga osoba natomiast przedstawiła to w sposób następujący: „sama jestem taką osobą, czuję się bardzo źle, samotna, odrzucona, przykro mi, kiedy ktoś bezczelnie na moich oczach mnie obgaduje”.

Natomiast wychowawcy, z którymi przeprowadzono wywiad relacjonowali odczucia uczniów nieakceptowanych w sposób następujący:

Pewna dziewczynka sama się izoluje i z tego powodu inni jej nie lubią. Ma ona problem w kontaktach z rówieśnikami, gdyż obcuje tylko z osobami dorosłymi. W stosunku do kolegów i koleżanek w klasie odnosi się z niechęcią. Gdy klasa próbuje nawiązać z nią kontakt, odpycha ich od siebie, gdyż uważa, że nie potrzebuje tego kontaktu. Mottem dziewczynki jest „ja sama, wszyscy są głupi”. Uczennica ta nie zdaje sobie sprawy z potęgi tego problemu, nie zauważa go i nie chce o nim rozmawiać.

Dzieci nieakceptowane w klasie są „gościem w szkole”. Do szkoły chodzą najczęściej „w kratkę”, co powoduje ich wyizolowanie oraz odrzucenie przez wspólnotę klasową. Kiedy pojawiają się oni w szkole koledzy i koleżanki z klasy traktują ich najczęściej „jak powietrze”.

PRZYCZYNY I SKUTKI BRAKU AKCEPTACJI W KLASIE SZKOLNEJ

Zdaniem ankietowanych uczęszczających do klasy I, poszczególne jednostki są nieakceptowane w klasie z różnych przyczyn. Najczęściej badani wskazywali na takie przyczyny jak: „osoby te są nie przyjemne (nie miłe) dla innych”, „dokuczają, wyzywają, obrażają, okazują brak szacunku oraz agresję kierowaną do kolegów i koleżanek”, „nie lubią innych i same nie chcą być lubiane”. Niektórzy uczniowie wskazywali również na przyczynę wynikającą z niezamożności tych osób pisząc: „te osoby wyglądają inaczej (są za chudzi) i jedzą na przerwach np. suchy chleb”. Kolejną przyczynę odbiegającą od poprzedniej podał inny uczeń: „nie lubi się osoby, która zwraca na siebie uwagę, kupując innym np. słodycze, próbując w ten sposób się przypodobać oraz wymądrzając się”.

Natomiast badani z klasy II wskazywali, że osoby są nieakceptowane w klasie, ponieważ są „arogantkie i fałszywe”, „wtykają nos w nie swoje sprawy”, „same stwarzają problemy”, „plotkują”, „fałszywie obmawiają innych”. Uczniowie wskazali, że takie osoby są również nie lubiane za „sposób zachowania”, „liche poczucie humoru”, „prowokowanie innych” i „wygłupy”.

Według uczniów klasy III brak sympatii przejawiany jest w stosunku do osób opuszczających lekcje. Ankietowani z tej klasy wskazali również na donosicielstwo, które okazuje się być następną przyczyną nieakceptacji. Zdaniem badanych wystarczającym powodem do tego, by nie lubić danej osoby jest również to, że słucha ona innego rodzaju muzyki i ma własny, wyróżniający się styl życia.

Zaś wychowawcy, z którymi przeprowadzono badania, wskazywali na nieco inne przyczyny braku akceptacji dzieci w klasie szkolnej. Wskazywali oni, iż uczniowie są nieakceptowani, ponieważ „kłamią na potęgę”, zmyślają przeróżne historie. Jedna z nauczycielek podała przykład dziewczynki, której inni nie lubią z tego powodu, że sama się izoluje, przebywa tylko z osobami dorosłymi oraz odnosi się nieprzyjaźnie wobec rówieśników, odpychając ich od siebie.

Brak akceptacji w klasie szkolnej niesie za sobą niekorzystne skutki. Badania wykazały, że dość duża liczba respondentów nie lubi chodzić do szkoły. W klasie I – 6 (25%) uczniów nie lubi chodzić do szkoły, w klasie II wyniki przedstawiają się podobnie – 8 (29,6%) przejawia niechęć uczęszczania do szkoły, a w klasie III jest aż 12 (57,1%) takich uczniów.

Skutkiem braku akceptacji może być także niechęć spędzania przerw wśród kolegów i koleżanek z klasy. Jak wykazały badania, zdecydowana większość respondentów chętnie przebywa na przerwach z rówieśnikami, zaś jedynie poszczególne jednostki nie wykazały tej skłonności.

Rezultatem braku akceptacji może być także to, iż dzieci nie lubiane nie mają przyjaciół wśród uczniów klasy, do której należą, bądź mogą nie mieć ich wcale. Odpowiedź na to zagadnienie wskazują wyniki badań przedstawione w tabeli 8.

Tabela 8. Miejsca, w których badani mają swoich przyjaciół

Kategorie odpowiedzi	Klasa I		Klasa II		Klasa III	
	N	%	N	%	N	%
W swojej klasie	20	83,3	22	81,5	17	80,9
W innych klasach w szkole	9	37,5	11	40,7	12	57,1
Poza szkołą	16	66,7	18	66,7	15	71,4
Nie mam przyjaciół	0	0,0	1	3,7	0	0,0

Odsetki nie sumują się do 100,0, ponieważ respondenci wskazywali na kilka odpowiedzi.

Źródło: Badania własne.

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 8, 1 uczeń z klasy II zaznaczył, że nie ma przyjaciół. Oznacza to, iż jest to jednostka odrzucona, bądź izolująca się. Natomiast pozostali uczniowie wskazali, że najwięcej przyjaciół mają w swojej klasie, w innych klasach w szkole oraz poza szkołą.

ZACHOWANIA UCZNIÓW W KLASIE W STOSUNKU DO DZIECKA NIEAKCEPTOWANEGO

Wypowiedzi ankietowanych na temat zachowań uczniów w klasie w stosunku do dziecka nieakceptowanego były bardzo różne. Badania wykazały, że część uczniów, którzy zdecydowali się wypowiedzieć na temat sytuacji, w której poczuli się odrzuceni przez swoich kolegów z klasy, opisywali je w sposób następujący: „chłopcy byli bardzo niemili, obgadywali mnie za plecami”, „koleżanki odsunęły mnie od siebie, usiadły razem, nie interesowało ich to, że zostałam sama”, „w trakcie kłótni”. Jeden ankietowany wypowiedział się następująco: „rok temu zaistniała taka sytuacja, że dwie moje przyjaciółki w efekcie naszej kłótni

zbuntowały klasę przeciwko mnie. Teraz atmosfera w klasie na szczęście się wyregulowała”.

Sposób zachowania się uczniów w stosunku do osób nieakceptowanych w klasie większość ankietowanych relacjonowała w sposób następujący: osoby te „dokuczają im”, „przezywają”, „wysmiewają”, „obmawiają ich”, „lekceważą”, „odtrącają”, „nie chcą z nimi rozmawiać”, „są wobec nich obojętne”. Poszczególne badani wypowiadali się tak: „niektóre osoby próbują im pomóc, inne zaś wysmiewają i wykorzystują”, „starają się ich unikać”, „nie zwracają na nich uwagi”, „żartują z tych osób”, „są wobec nich agresywni”.

POMOC DZIECKU NIEAKCEPTOWANEMU W KLASIE SZKOLNEJ

Dziecko nieakceptowane w klasie szkolnej, odrzucone bądź samo izolujące się od reszty zespołu potrzebuje wsparcia zarówno ze strony rodziców, pedagogów, nauczycieli, ale również ze strony rówieśników.

Analiza przeprowadzonych badań wykazała, iż zdecydowana większość respondentów (klasa I – 20 osób (90,9%); klasa II – 22 osoby (84,6%); klasa III – 17 osób (85%)) niesie pomoc swoim kolegom i koleżankom. Najczęściej przejawia się to w pomocy w nauce, odrabianiu lekcji, jak również pocieszaniu, gdy inni mają problem oraz pożyczaniu sobie nawzajem różnych przedmiotów. Niewielka liczba badanych (klasa I – 2 osoby (9,1%); klasa II – 4 osoby (15,4%); klasa III – 3 osoby (15%)) wskazała, że nie udziela pomocy kolegom i koleżankom, gdyż uważają, że inni jej nie potrzebują.

W celu zbadania więzi emocjonalnej badanych klas z ich wychowawcami i to czy uczniowie mogą liczyć na swoich opiekunów, zapytano badanych, czy chcieliby, aby ich klasę w przyszłym roku prowadził ten sam wychowawca. Uzyskane wyniki ujęto w tabeli 9.

Tabela 9. Stosunek badanych do wychowawcy klasy

Kategorie odpowiedzi	Klasa I		Klasa II		Klasa III	
	N	%	N	%	N	%
Powinien być ten sam nauczyciel	21	87,5	21	77,8	1	4,8
Mógłby być nim ktoś inny	0	0,0	3	11,1	3	14,3
Zdecydowanie wolałbym kogoś innego	0	0,0	1	3,7	13	61,9
Jest mi to obojętne	3	12,5	0	0,0	4	19,0
Nie mam zdania	0	0,0	2	7,4	0	0,0
Razem	24	100,0	27	100,0	21	100,0

Źródło: Badania własne.

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 9, przedstawione rezultaty badań pozwalają stwierdzić, iż w klasie I i II duża liczba uczniów lubi swoich wychowawców. Natomiast klasa III zdecydowanie przejawia antypatię w kierunku swojego opiekuna (wychowawcy). Przejawianie przez uczniów klas I i II dużej sympatii do swojego wychowawcy świadczy o tym, iż ci uczniowie w przypadku wystąpienia jakichkolwiek problemów w klasie zwrócą się o pomoc do wychowawcy klasy. W klasie I 41,7% uczniów wskazało, że zwróci się o pomoc do wychowawcy klasy, 14 (58,3%) podkreśliło, że do rodziców, a 16,7%, że do innych uczniów. Natomiast w klasie II, uczniów, którzy liczą na pomoc wychowawcy klasy było 37%. Jedno dziecko z klasy II stwierdziło, że zwróci się o pomoc do dyrektora szkoły, a 25,9% uczniów do kolegów i koleżanek. Najmniejsza natomiast liczba uczniów (3 osoby) z klas III zwróciłaby się o pomoc do swojego wychowawcy. Uczniowie ci, jak wykazały badania, większym zaufaniem darzą rodziców oraz swoich kolegów.

Reakcja nauczycieli na niewłaściwe zachowanie w stosunku do nieakceptowanego ucznia we wszystkich badanych klasach przedstawia się podobnie. Badania wykazały, że metodami, które nauczyciele stosują w celu eliminowania przejawów nieakceptacji dzieci w klasach gimnazjalnych, są rozmowy indywidualne z poszczególnymi osobami oraz dyskusje prowadzone na forum klasy. Tylko 1 badany wskazał, że nauczyciele nie reagują na takie zachowania. Nie wystąpiła natomiast żadna propozycja innych działań bardziej efektywnych w ograniczaniu izolacji społecznej uczniów w klasie szkolnej.

Analiza badań wykazała, iż w większości uczniowie również stosowaliby taką samą formę pomocy dzieciom nieakceptowanym w klasie, jak i nauczyciele – tj. rozmowę indywidualną. Ponadto uczniowie proponowali konkretne formy działania. Niektórzy badani relacjonowali to w sposób następujący: „starałbym się zachęcić tę osobę do udziału w życiu klasy”, „wspierałbym ją psychicznie i spędzał z nią czas”, „stawałbym w jej obronie”, „porozmawiałbym z osobami, które jej dokuczają”, „spróbowałbym tę osobę dobrze poznać i wprowadzić ją do mojej grupki”, „zwróciłbym się do nauczyciela, z prośbą, by udzielił tej osobie pomocy”. Niestety, badania wykazały również, że w badanych klasach uczniów nie udzieliliby pomocy dzieciom nieakceptowanym. Brak udzielenia pomocy osoby te tłumaczyły następująco: „nic bym nie zrobił, ponieważ wiem, że ta osoba nie bez powodu jest nie lubiana” a także: „miałam taką koleżankę, ale nie byłam w stanie jej pomóc, ponieważ bałam się przeciwstawić innym”.

PODSUMOWANIE

Przedstawiona analiza badań wskazuje, że w zespołach klasowych występuje problem braku akceptacji dzieci. Badania wykazały, że we wszystkich badanych klasach gimnazjalnych zjawisko to występuje. Istnieją w nich zarówno jednostki izolowane jak i odrzucone. Uczniowie nieakceptowani przejawiają niższy niż akceptowani stopień uspołecznienia. Dzieci te pozostają na uboczu życia klasowego. Przebywanie w grupie jest dla nich źródłem traumatycznych doznań, niepewności, terenem porażek. Dzieci nieakceptowane czują się w klasie obco, samotnie, odrzucone, nieszczęśliwe, niedoceniane, przeżywają zawsze stresy i frustracje. Wycofują się z życia zbiorowego, gdyż czują się niepotrzebne, boją się ośmieszenia. Często pozostają w konflikcie z grupą, zachowanie ich odbiega od przyjętych norm, czasem starają się zwrócić na siebie uwagę poprzez tzw. popisywanie się, co powoduje, że są jeszcze bardziej nie lubiani. Inni uczniowie odnoszą się do nich obojętnie, nie lubią ich, często nie interesują się nimi i ich nie dostrzegają, unikają kontaktu z nimi, dokuczają im, obrzucają przezwiskami, wyśmiewają, wykazują wobec nich agresję.

Przyczyny braku akceptacji leżą zarówno po stronie dzieci nie lubianych, jak i po stronie dzieci, które ich nie akceptują. Niekiedy przyczyny te tkwią również w samym dziecku (mówi się wtedy o samoizolacji), ale jednostka bywa także odrzucona przez rówieśników ze względu na swoje zachowanie – agresywność, niesolidarność, nielojalność, egocentryzm. Przyczyną izolacji i odrzucenia bywa także „odstawanie” od grupy, np. wyniki w nauce, stan materialny rodziny, pochodzenie, wyznanie, rodzaj zainteresowań, zdrowie i sprawność fizyczna, wygląd a także stosunki z nauczycielem. Innymi przyczynami braku akceptacji są: nieśmiałość, niska samoocena, która może być zarazem skutkiem tego problemu.

Sytuacja ucznia „niepopularnego” w klasie wpływa na niego niekorzystnie, wywołuje poczucie niższości, nieprzydatności i braku bezpieczeństwa. Wpływa to na takie aspekty funkcjonowania dziecka, jak: niechętny stosunek do szkoły i nauki oraz niską samoocenę. Dziecko odrzucone i izolowane przez klasę nie ma możliwości samorealizacji i osiągania sukcesów. Odsunięte od klasy odczuwa znaczny stopień zagrożenia wewnętrznego, co staje się przyczyną kształtowania się wrogich postaw w stosunku do ludzi. W tych warunkach może ukształtować się u dziecka zamyślenie do samotności, nieufność do ludzi, a nawet postawa aspołeczna. Problem ten może również doprowadzić do zupełnego załamania.

Reasumując, należy stwierdzić, iż dzieci nieakceptowane przez klasę, wyśmiewane, z trudem panują nad swoim postępowaniem, życie wydaje im się serią „zasadzek”, przestają brać udział w życiu społecznym stają się również

nieznośne, zaczynają wszystkich nienawidzić, co w późniejszym okresie odbija się na ich zachowaniu wobec innych ludzi.

Przedstawione badania nasuwają pewne wnioski, a jednocześnie rozwiązania w zakresie przeciwdziałania i ograniczenia zjawiska, jakim jest problem nieakceptacji dzieci w klasie szkolnej. Należy zatem zwrócić uwagę na funkcjonowanie jednostek w klasie już od momentu rozpoczęcia nauki dziecka. Nauczyciele muszą zdawać sobie sprawę z tego, że zanim uczeń zostanie w swej klasie odrzucony, zanim sytuacja ta utrwali się, przechodzi on przez szereg negatywnych doświadczeń społecznych, których można byłoby mu oszczędzić.

BIBLIOGRAFIA

- Bielecka E., *Dziecko w grupie rówieśniczej – interakcje między ludźmi. Klasa szkolna jako grupa społeczna*, [w:] *Dziecko w rodzinie i w środowisku rówieśniczym*, red. J. Izdebska, Białystok 2003.
- Przybysz-Zaremba M., Smogorzewska E., *Problem braku akceptacji dzieci w klasie szkolnej*, „Szkice Humanistyczne” – złożono do druku.
- Supińska M., *Dzieci izolowane i odrzucone*, „Życie Szkoły” 2003, nr 2.
- Wpływ stosunków koleżeńskich w klasie na rozwój osobowości dziecka*, <http://www.profesor.pl> (14. 12. 2006).